

60. Bratislavské
hudobné
slávnosti

BHS

akad. maliarka Ivica Krošáková

21. september 2025

Koncertná sieň
Slovenskej filharmónie

19.30

www.filharmonia.sk

Hlavný usporiadateľ BHS

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

BHS člen Európskej
asociácie festivalov

EUROPEAN
FESTIVALS
ASSOCIATION

WWW.FILHARMONIA.SK

60. Bratislavské hudobné slávnosti

BRATISLAVA MUSIC FESTIVAL
MUSIKFESTSPIELE BRATISLAVA
FÊTES DE MUSIQUE DE BRATISLAVA
FESTIVAL DE MÚSICA DE BRATISLAVA

**Nad 60. ročníkom Bratislavských
hudobných slávnoŝti prevzal záŝtitu
prezident Slovenskej republiky,
pán Peter Pellegrini.**

Mgr. art. Marián Turner
generálny riaditeľ Slovenskej filharmónie

Manažment BHS

PhDr. Izabela Pažítková
hlavná manažérka

PhDr. Mária Hlavačková
manažérka

Adresa

Slovenská filharmónia
Manažment BHS
Medená 3
816 01 Bratislava
Slovenská republika
Tel.: +421 2 20 475 201/246

www.bhsfestival.sk

Hlavný usporiadateľ BHS
Slovenská filharmónia

z poverenia a s príspevkom
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

BHS – člen Európskej asociácie festivalov

Association Européenne des Festivals
Europäische Festival-Vereinigung

Festivalový výbor BHS

prof. Peter Mikuláš
koncertný umelec
predseda Festivalového výboru BHS

Mgr. Juraj Bubnáš, PhD.
dramaturg Slovenskej filharmónie

prof. Marian Lapšanský
koncertný umelec

PhDr. Ivan Marton
muzikológ

PhDr. Izabela Pažítková
hlavná manažérka BHS

doc. Marek Piaček
hudobný skladateľ

60. Bratislavské hudobné slávnosti

© Peter Brenkus

L'Orchestre
national
de France

ONF

l'orchestre
national de france

radiofrance

CRISTIAN MĂCELARU
DIRECTEUR MUSICAL

Cristian Măcelaru, dirigent

Rudolf Buchbinder, klavír

George Enescu (1881 – 1955)

Rumunská rapsódia č. 1 A dur, op. 11 12'

George Gershwin (1898 – 1937)

Koncert pre klavír a orchester F dur 33'

Allegro

Adagio – Andante con moto

Allegro agitato

Antonín Dvořák (1841 – 1904)

Rapsódia a mol (Symfonická báseň), op. 14 18'

Maurice Ravel (1875 – 1937)

La Valse, poème chorégraphique, M. 72 13'

S láskavou podporou

Balkánsky polostrov je žriedlom nesekrotnej životnej energie na všetkých úrovniach ľudského života. Pocity radosti či žiaľu sú tu doslova eruptívne a nákazlivé. Mimoriadne hrdí Balkánci dostávajú touto oddanosťou životu do varu ľudí na celom svete a sú inšpiračným zdrojom pre tisícky obyvateľov iných končín sveta. Rozsiahle územie Rumunska má v tomto úchvatnom kontexte špecifickú pozíciu. Aj tu sa hlboko zakorenili gény byzantskej či maloázijskej kultúry, ktoré tu ovládali situáciu a formovali kultúrne podhubie dlhé stáročia. Liturgický byzantský hudobný kult je príznačný pre tamojšie chrámové rituály dodnes. Veľmi silnú sú tradície miestnych etník, akých žije v Rumunsku veľmi veľa. Najsilnejšou etnickou oblasťou je územie Transylvánie s mystickými a čarokrásnymi zákutiami karpatského oblúka. Územie Rumunska, zasahujúce od Ukrajiny, Maďarska až k hraniciam s Bulharskom a susediac so Srbskom a Moldavskom, ktoré na východe obmývajú vody Čierneho mora, ponúka naozaj obrovský a rôznorodý kultúrny potenciál. Takisto historická realita Rakúsko-uhorskej monarchie viedla k prienikom vplyvov predovšetkým zo severu. Intenzívne kontakty rumunskej monarchie s Francúzskom v 19. storočí však implantovali do veľmi flexibilného duchovného priestoru šarm, eleganciu a dráždivo utajovanú zmyselnosť à la Paris. Predsa však najcennejšou devízou je – ako všade vo svete – plnokrvná etnická hudba. Najznámejšou črtou v Rumunsku je miestny typ nástroja „nai“ – panova flauta alebo syrx. O prepojení na prapôvodnú hudbu a mýtickú povahu hudby svedčí samotný názov nástroja odvodený od mena gréckeho boha prírody a pastierov Pana, hrajúceho na flaute vílam, krúžiacim vôkol neho. Mýtická postava boha s kozími kopytami, nohami, briadkou a rohmi je základným modelom iných postáv a postavičiek antickej mytológie (faun, satyr a podobne). Všetky tieto postavy a figúrky sú viazané na hru na mýtický flautový nástroj. Panova flauta figuruje v inštrumentári mnohých kultúr a národov ako paixiao (Čína), wot (Laos a Thajsko), nai (Rumunsko a Moldavsko), siku (oblasť Ánd v Južnej Amerike) či kuytysy (Ukrajina a Rusko), chiflo a xipro (Španielsko a Portugalsko), firlinfeu (severná Taliansko), soinari alebo larchemy (Gruzínsko).

Rumunsko ponúklo svetu množstvo špičkových hudobníkov v oblasti klasickej hudby; za všetkých treba spomenúť skladateľ **Georgea Enescu** – výraznú osobnosť hudobného vývoja v prvej polovici 20. storočia. Hoci bol svetoobčanom, rumunský gén a kvetnajúce tamojšie tradície ho neustále silne motivovali. Svojimi aktivitami a osobnými kontaktmi potvrdil prepojenosť Rumunska najmä na Francúzsko, kde ho takisto považujú „za svojho“ pod menom Georges Enesco. Enescu bol mozartovským typom hudobníka; bol zázračným dieťaťom, neomylným tvorcom a interpretom, osobnosťou, ktorá fascinovala svoje okolie – možno povedať absolútnou vyváženosťou mýtickej, hlbínnej muzikalitý s brilantným skladateľským intelektom. Prvé dielo – rapsodickú *Rumunskú zem pre husle a klavír* – napísal ako päťročný. Ako sedemročný sa stal najmladším študentom Viedenského konzervatória a osobným mladým priateľom Johanna Brahmsa. Jeho kariéra sa začala vyvíjať rapidným tempom. Väčšiu časť života Enescu prežil vo Francúzsku, ale nikdy sa nevzdal svojich rumunských koreňov. Jeho **Rumunská rapsódia A dur** je dokonca pravdepodobne jeho najslávnejším a najstrhujúcejším dielom. Napísal ju ako 19-ročný (1901) a riešil ju ako strhujúcu gradáciu vybudovanú na základe cigánskej melódie. Enescu si citovaním nádhernej melódie zaspomínal na svojho prvého učiteľa huslí, cigánskeho huslistu Lae Chioru. V tempovo vygradovaných kulminačných pasážach Enescu v búrlivom tempe cituje aj legendárnu pieseň *Ciocarlia* (Škovránok).

George Enescu sa teda vo svojich etnicky zameraných dielach mohol oprieť o nevyčerpatelné zdroje pôvodnej rumunskej hudby, respektíve hudby, ktorá vznikala na rozsiahlom území Rumunska. Celkom odlišná situácia bola (a stále pretrváva) za vodami Atlantiku, v Spojených štátoch amerických. Čosi ako „severoamerické etnikum“ de facto neexistuje v tom zmysle, ako ho vnímame u nás, v Latinskej Amerike, v Afrike či Ázii. Vyhladzovaním pôvodného obyvateľstva vznikla hlboká kultúrna priepasť. Indiánska hudba sa ocitla celkom na okraji. Černošské spirituály a gospely nereprezentujú „to americké“, pôvodné. Až novodobá iniciatíva černošských hudobníkov v New Orleans dala podnet na vznik novej poetiky. Tá už však bola viazaná na mestskú civilizáciu

a na technologický pokrok v inštrumentári, takže „ľudovosť“ je tu spochybiteľná. *„Pravá hudba musí reflektovať myšlienky a zábery ľudí a doby. Mojimi ľuďmi sú Američania. Moja doba je teraz...“* **George Gershwin**, potomok ukrajinských židovských predkov a jedna z najväčších „stars“ americkej hudby prvej tretiny 20. storočia, sa nerád vyjadroval na margo svojej hudby. Jeho výrok ho však vystihuje – žil tam, kde žil, a žil čas, ktorý žil. Cítil sa byť Američanom a reagovať na dobu, v ktorej žil bez akýchkoľvek túžob vytvárať „nové dejiny“. Od mladosti sa pohyboval v newyorskej hudobnej realite. Na jeho smerovanie a jeho poetiku malo rozhodujúci vplyv pôsobenie v Tin Pan Alley v New Yorku. Bola to štvrť, v ktorej sídlili hudobné vydavateľstvá a Gershwin tam ako 15-ročný nastúpil v pozícii „song pluggera“ – klaviristu a speváka, ktorý prezentoval hudobné novinky v nákupných strediskách či priamo vo vydavateľských rezidenciách.

Mladý hudobník mal príležitosti začať tvoriť vlastné songy v džezovom duchu. Prelomovou piesňou bola *Swanee* z roku 1919, tá sa stala doslova národným hitom a posunula Gershwina výrazne vpred v jeho kariére. Talentovaného mladíka zaregistrovali aj manažéri a producenti slávneho divadla na Broadway. Tí mu začali vo veľkom ponúkať nové tituly pre ich divadelné sezóny. Gershwin ich vďačne akceptoval. Začal pracovať na prehľbovaní svojich skladateľských možností. Hoci sa hrdo hlásil k americkému národu, na jeho hudobné myslenie mali vplyv najmä európski skladatelia tej doby: Maurice Ravel, Alban Berg, Arnold Schönberg, Claude Debussy, Igor Stravinskij, Darius Milhaud... Gershwin dokonale ovládal ich tvorbu a prejavoval voči nim neustály obdiv. Podnikol dokonca študijnú cestu do Paríža, kde okrem iného požiadal Mauricea Ravela o lekcie kompozície. Ravelova reakcia bola výstižná: *„Prečo chcete byť druhotriednym Ravelom, keď vy ste prvotriednym Gershwinom...?“* Alebo: *„Osobne považujem džez za veľmi zaujímavý; rytmy, spôsob vedenia melódií, samotná melodika. Počul som Gershwinove skladby a veľmi ma zaujali...“* Ravelov obdiv voči Gershwinovi sa výrazne prejavil napríklad v jeho *Klavírnom koncerte G dur*.

Takmer presne rovnako ako Ravel reagoval na záujem mladého Američana o štúdium aj Arnold Schönberg: „*Môžem z vás urobiť zlého Schönberga; ale prečo, keď vy ste vynikajúcim Gershwinom...*?“ Gershwinovou poctou Parížu je pestrý symfonický obraz *Američan v Paríži* (1928). Na vrchole jeho skladateľskej kariéry sa ocitá prvá černošská opera *Porgy a Bess* (1935) so slávnou piesňou *Summertime*. Tri prelúdiá pre klavír (1926) sú svojskou džezovou verziou diel obdobného typu v európskych dejinách. Prvým väčším Gershwinovým opusom je však legendárna *Rhapsody in Blue* (1924). Skladbu u Gershwina objednal známy džezový kapelník Paul Whiteman. V roku 1923 účinkoval Whitemanov džezový orchester na experimentálnych koncertoch kanadskej speváčka Évy Gauthier, kde sa hudobníci s mimoriadnym úspechom usilovali skĺbiť džez s klasickou hudbou. Whiteman neváhal a oslovil v tejto veci aj Gershwina. Vzniklo jedno z kľúčových koncertantných diel hudby 20. storočia. Uviedli ho v rámci koncertu Experiment v modernej hudbe v Aeolian Hall a odvtedy je *Rhapsody in Blue* hudobnou legendou, ktorá sa dočkala množstva úprav a verzií. Gershwin pôvodne dielo označil ako *Americkú rapsódiu* a koncipoval ho pre dva klavíry. Georgeov starší brat Ira, textár mnohých piesní, však po návšteve výstavy avantgardistu Jamesa McNeilla Whistlera, kde sa ocitali plátna s názvami *Nocturno v čiernom a zlatom* či *Padajúca raketa v šedej a čiernej* nakriatol brata, aby dielo premenoval na *Rapsódiu v modrom*. Okrem toho slovo blue má súvislosti s pojmom blues – Gershwinovým obľúbeným štýlom.

Po dokončení klavírnej verzie oslovil Whiteman svojho aranžéra Ferdeho Grofé, ktorý skladbu brilantne zinstrumentoval. Pre vyčerpanú Európu prvej tretiny 20. storočia znamenala Gershwinova hudba účinné sérum, ktoré spôsobilo všeobecnú regeneráciu tvorivosti. Slávna *Rhapsody in Blue* je zároveň základným ideovým kameňom pre sugestívny **Klavírny koncert F dur** – pre dielo, v ktorom Gershwin definitívne dosiahol svoj kompozičný cieľ: vlastnými silami vytvoriť vyváženú fúziu afro-amerických (respektíve džezových, ragtimových) idiómov s európskou symfonickou tradíciou. Produkciu v Aeolian Hall navštívil šéfdirigent Newyorskej

filharmónie Walter Damrosch. Bol Gerswinovou hudbou očarený a ponúkol skladateľovi zmluvu na koncertné dielo v duchu európskej kompozičnej tradície. Gershwin však bol v tom čase zahľtený prácou pre Broadway, takže Damroschovu ponuku prijal s tým, že dielo dodá s istým oneskorením. Titul už však figuroval v programe Newyorskej filharmónie, takže nastala kritická situácia. Austrálsky skladateľ Ernest Hutcheson preto podal Damroschovi a Gerswinovi pomocnú ruku. Prenajal priestory v jednom z newyorských inštitútov, Gerswinovi ponúkol špeciálnu miestnosť, kde nebol až do neskoršieho popoludnia rušený, aby sa mohol naplno zaoberať novým titulom. Napriek evidentnému stresu však napokon vzniklo v roku 1925 plne koncentrované a štýlovo ojedinelé dielo hudobnej histórie.

Koncert F dur je strhujúci od prvých taktov, v ktorých razantný signál tympanov otvára nevšedný spoločný príbeh džezu a sviežo koncipovaného kontinentálneho symfonizmu. Je už prejavom skladateľovej profesionálnej zrelosti; vypracoval ho do posledného inštrumentačného detailu. Gershwin ho sám stručne charakterizoval: „Prvá časť využíva rytmus charlestonu. Je rýchla a pulzujúca, predstavujúce mladého nadšeného ducha amerického života. Začína rytmickým motívom, ktorý uvádzajú tympany... Hlavná téma je ohlásená fagotom. Následne je klavírom exponovaná druhá téma. Druhá časť má poetickú, nočnú atmosféru, ktorá sa nazýva americké blues, ale v čistejšej forme, ako sa zvyčajne spracováva. Posledná časť sa vracia k štýlu prvého. Je to dravá orgia rytmov, ktorá sa začína násilne a zachováva rovnaké tempo po celú dobu.“

George Enescu aj George Gershwin zaznamenali ako hudobníci doslova raketový vzostup. **Antonín Dvořák** sa do symfonickej siene nehynúcej slávy musel prebijať zdĺhavejšie a trpezlivejšie. Už v roku 1842 bol ako batola ohrozený na živote pri masívnom požiari ich domu v Nelahozevsi. Tragédiu sa podarilo zvrátiť jeho otcovi, ktorý tým nezachránil len svojho prvorodeného syna, ale zachránil budúceho hudobného veľmajstra. Všetci predchodcovia z otcovej strany boli mäsiari alebo krčmári, takže predpokladali, že aj najstarší z potomkov bude pokračovať v otcových stopách. Samotný otec však pomerne rýchlo pochopil, že Antonín má celkom odlišné

životné ambície a spočiatku to rešpektoval. Nechal syna študovať u mimoriadne vzdelaného muža Antonína Liehmanna v neďalekých Zloniciach. Po čase už však ani tento vzdelanec a výborný hudobník nemal mladému zverencovi čo povedať, zariadil preto jeho štúdiá v Prahe. Toto rozhodnutie však oddelilo Antonína od otca a zvyšku rodiny. Mladý talentovaný hudobník preto ostal bez akejkoľvek podpory z ich strany. Dvořák sa do Prahy presťahoval ako šestnásťročný mladík. Vzhľadom na finančnú tieseň boli jeho prvé roky naozaj ťažké. Už vtedy sa však prezentoval ako nevšedne húževnatý a cieľavedomý človek. Na živobytie si chcel zarábať ako organista, ale napriek výborným výsledkom na konkurzoch miesto nedostal z dôvodu nedostatočnej praxe. Situácia sa zlepšila po tom, ako získal miesto violistu v Komzákovej kapele – malom hudobnom združení, ktoré účinkovalo na zábavách, plesoch a v reštauráciách. V roku 1862 otvorili v Prahe Prozatímní divadlo a celá Komzáková kapela sa stala súčasťou orchestra. Dvořák účinkoval v predstaveniach často pod vedením Bedřicha Smetanu, ktorý presadzoval progresívny repertoár. Dvořák preto mal možnosť hrať a študovať diela Giuseppe Verdiho, Giacoma Meyerbeera, Gaetana Donizettiho, Carla Mariu von Webera a mnohých iných úspešných operných autorov. Jeho hudobnícky profil a týmto prirodzeným spôsobom vyostroval. Absorboval v sebe množstvo rôznych podnetov – čo spočiatku spôsobovalo, že v skorých dielach Dvořák tápal a hľadal vlastnú cestu.

V štúdiách pokračoval na Varhaníckej škole v Prahe, ktorú úspešne absolvoval v roku 1859. V tom čase napísal svoju prvú dochovanú skladbu: *Prelúdium D dur a Fúga g mol*. Kompozične bol už vtedy veľmi iniciatívny; všetky diela však pod tlakom sebakritiky zničil, takže neexistujú rukopisy. Až *Sláčikové kvinteto a mol* nadobudlo jeho dôveru a tým aj opusové číslo 1 (1861). Pokračoval veľmi ambiciózne: po *Sláčikovom kvartete A dur opus 2* sa odvážne pokúsil zdolať kráľovský žáner symfónie *Symfóniou č. 1 c mol Zlonické zvony* (1865). Partitúru poslal na niektorú zo skladateľských súťaží v Nemecku, rukopis však nikdy nedostal späť. Priatelia možno očakávali, že skladateľa táto skutočnosť zlomí. Na otázku, čo hodlá robiť, Dvořák pokojne a sebaisto odpovedal: „Nič. Sadol som si

a napísal som symfóniu novú.“ Druhú symfóniu B dur, op. 4 (1865, revízia 1887) mal skomponovanú v priebehu dvoch mesiacov. Dielo nasvedčuje, že Dvořák je obzvlášť invenčný, ešte však nedokáže mať situáciu s hudobným časom a priestorom a formou celkom pod kontrolou. Tie isté „neduhy“ poznamenali aj *Tretiu symfóniu Es dur, op. 10*. Tu síce napísal s osemročným odstupom po *Druhej symfónii*, ešte však nedokázal eliminovať rozvláčnosť a zvýšiť koncentráciu. Dielom prelomu bola však *Štvrtá symfónia d mol, op. 13* (1874). Samotný Dvořák si uvedomil nové kvality diela; ako celok však skladby zaznela až po osemnástich rokoch (1892) v rámci rozlúčkového koncertu pred Dvořákovým odchodom do Spojených štátov amerických.

V kolekcii Dvořákových symfonických diel ešte v tom istom roku pokračuje **Rapsódia a mol, op. 14** (skladateľ ju označil aj názvom *Symfonická báseň*, bez konkrétneho mimohudobného programu). Skladateľ bol pravdepodobne ovplyvnený *Uhorskými rapsódiami* Franza Liszta. Jeho pokusu vytvoriť obdobný cyklus však chýba lisztovská energia a zvuková sýtosť. Dvořák ani v tomto diele nezaprel bujnú invenciu a predstavivosť. Ako celok je ale *Rapsódia* opäť rozdrobená na čiastkové segmenty a absentuje kompaktnejší ťah vpred, nadhľad s logika regulujúca kontinuitný proces smerom k záverečnej gradácii. Pôvodný zámer autora napísať cyklus rapsódií na témy rôznych slovanských národov ostala nerealizovaná. Túto ideu však veľmi skoro po nepriebojnej *Rapsódii* nahradili extrémne úspešné *Slovanské tance*. Samotný Dvořák *Rapsódii* nepripisoval mimoriadnu dôležitosť, hoci jej ponechal oficiálne opusové číslo. Ostala tak zabudnutá a zaznela po jeho smrti, v roku 1904. Tlačou vyšla až v roku 1912.

Tri magické doby valčíka... Čosi, čo považujeme za samozrejmú, ktorá si nevyžaduje zvýšenú pozornosť. Štandardný tanec. Súčasť grandióznych plesových scén „high society“, ale aj neodmysliteľná súčasť spontánnych, ľudových krčmových zábav. Raz je valčík poslom spoločenskej noblesy, inokedy je prejavom náporu pudovej neviazanosti. Počnúc 19. storočím valčík vzbudzoval pozornosť veľkých skladateľov pri riešení mnohých kľúčových alebo výnimočných situácií.

Stáva sa hudobným médiom pre zdôraznenie tejto výnimočnosti. Veľká valčíková scéna v opere Piotra Iljiča Čajkovského znamená zárodok vražedného konfliktu Lenského a Onegina. Naopak – konverzačná valčíková scéna v opere Giuseppe Verdiho *La traviata* otvára sentimentálny príbeh fatálnej lásky. Opera Richarda Straussa *Gavalier s ružou* je fascinujúcou oslavou valčíka a rôznych foriem jeho pôsobnosti. Valčík v opere Albana Berga *Wozzeck* je desivou predzvestou krvavej tragédie. Azda prvý fantazijný valčík v dejinách pochádza z prvej časti *Symfónie h mol Nedokončenej* Franza Schuberta, valčíková téma tam vytvára ilúziu šťastia v pochmúrnom víre skepsy a rezignácie.

Klavírne valčíky Fryderyka Chopina sa pohybujú na hranici tanca, fantazijného prelúdia a brilantnej etudy. Druhá časť *Šiestej symfónie* Piotra Iljiča Čajkovského je bizarným „krivajúcim“ valčíkom na päť dôb, čo znásobuje atmosféru tohto tragického diela. Strhujúce *Mefistove valčíky* Franza Liszta sú hudobným zhmotnením zla a deštrukcie. To isté platí o inšpiráciách typu „dance macabre“. Slávny je *Valse triste* Jeana Sibelia – výjav fatálneho tanca chorej dievčiny so Smrťou v dráme *Kuolema* (Smrť). Valčík v hudbe 20. storočia býva často hlbinným prostriedkom pre dosiahnutie krutého sarkazmu, cynizmu modernej doby a tragiky (Šostakovič, Schnittke a iní). V stručnom výpočte špecifických valčíkových scén stráca obľúbený tanec svoju pôvodnú podstatu, aká sa dostáva do významového konfliktu s opisovanou realitou.

Maurice Ravel venoval valčíku pozornosť približne od roku 1906, kedy sa začal touto lákavou témou intenzívnejšie zaoberať v súvislosti so zamýšľaným projektom *Vienne*, neskôr *Wien*. Zámer však ostal len zámerom a dočasne sa ocitol v mysli skladateľa ako položka ad acta. V roku 1911 valčík opäť očaril skladateľovu myseľ a jeho invenciu v súvislosti s jeho úctou voči hudbe Franza Schuberta – Ravel na jeho počesť skomponoval sladkobôlne *Valses nobles et sentimentales*. Po návrate z vojenskej služby sa k myšlienke *Wien* vrátil a po debate s impresáriom Ruského baletu v Paríži Sergejom Ďagilevom začal pracovať na baletnom titule **La Valse**. Idea uctiť si bravúrne skladby viedenskej dynastie Straussovcov bola stále aktuálna, Ravel však už mal množstvo nových kompozičných

skúseností a impulzov. Dokončenú partitúru poslal v roku 1920 rozmarnému a despotickému Ďagilevovi. Ten dielo bez mihnutia oka zavrhol s komentárom: „...to nie je balet. To je len portrét baletu.“ Ravela sa jeho uštipačnosť hlboko dotkla a prerušil s Ďagilevom akékoľvek spoločenské kontakty. Pracovná náhoda však spôsobila, že sa dvaja muži po dvoch rokoch opäť stretli. Ravel odmietol podať Ďagilevovi ruku, za čo ho impresáριο vyzval na súboj. Priatelia ho však od nezmyselného plánu odradili. Vzťahy však boli celkom pochované. Zvukovo hýrivý titul bol napokon uvedený v roku 1926 v Antverpách, kde sa ho ujali skvelé Ida Rubinstein a Bronislava Nižinská. *La Valse* je sugestívny titul a vyslúžil si rôzne komentáre. Ktosi v ňom videl povojnovú víziu pádu Viedne s jej valčíkovou symbolikou. Ravel však podobné špekulácie negoval s tým, že jeho dielo nemá nič spoločné s politikou alebo vojnou. Je kvetnatým, akoby snovým prelúdiom na valčíkovú tému, orchestrálnym ohňostrojom, prejavom dispozícií hudby pôsobiť na myseľ doslova ako neškodné ópium. Fragmenty typickej valčíkovej melódie sa na okamih vynárajú zo zvukových húštin majstrovsky inštrumentovaných „machúl“, aby v nich opäť zanikli. Pozoruhodná psychologická hra s prototypom známeho tanca... Z divadelných scén sa *La Valse* síce takmer vytratil, žije však ako atraktívna koncertná lahôdka.

Igor Javorský

L'Orchestre national de France

© Radio France
Christophe Abramowitz

L'Orchestre national de France je rovnako uznávanou autoritou, ako aj dynamickou silou v oblasti interpretácie francúzskej hudby. Vďaka svojim medzinárodným turné sa stal vlajkovou loďou francúzskej kultúry na celom svete, pričom jeho prítomnosť vo Francúzsku, posilnená živými vzdelávacími programami, upevnila jeho vzťah s rozmanitým domácim obcenstvom.

Národný orchester Francúzska je orchestrálne teleso Francúzskeho rozhlasu. Bol založený v roku 1934 ako prvý symfonický orchester na plný úväzok v krajine. Jeho poslanie slúžiť symfonickému repertoáru podporili aj rozhlasové vysielania jeho koncertov a veľmi rýchlo si vydobyl závideniahodnú reputáciu.

Po druhej svetovej vojne osobnosti ako Manuel Rosenthal, André Cluytens, Jean Martinon a iní obnovili a obohatili túto tradíciu, posilnenú radom šéfdirigentov (Lorin Maazel, Charles Dutoit, Kurt Masur, Daniele Gatti, Emmanuel Krivine) a pravidelných hostujúcich dirigentov (Leonard Bernstein, Pierre Boulez, Bernard Haitink, Riccardo Muti, Seiji Ozawa...). Cristian Măcelaru sa stal hudobným riaditeľom a šéfdirigentom Národného orchestra Francúzska v septembri 2020.

V priebehu 20. storočia orchester premiéroval množstvo významných diel vrátane *Le Soleil des eaux* od Bouleza, *Déserts* Varèsa, Messiaenovu *Symfóniu Turangalila* (francúzska premiéra), *Jonchaies* Iannisa Xenakisa a väčšinu rozmerných skladieb Henriho Dutilleuxa.

Národný orchester Francúzska pod taktovkou Louisa Langrée nahral Ravelove dva klavírne koncerty s klaviristom Alexandrom Tharaudom. Pri príležitosti storočnice úmrtia Camilla Saint-Saënsa to bol zasa kompletný súbor symfónií, ktoré dirigoval Cristian

Mäcelaru pre Warner Classics. Pod jeho taktovkou vyšiel roku 2024 podobný kompletný súbor symfónií Georgea Enescu na značke Deutsche Grammophon a súbor orchestrálnych skladieb Mauricea Ravela je naplánovaný na jeseň 2025 vo firme Naïve Records.

Cristian Măcelaru s Národným orchestrom Francúzska účinkovali na otváracom ceremoniáli Olympijských hier v Paríži roku 2024, ktorý sa vysielal po celom svete pre jeden a pol miliardy divákov.

Cristian Măcelaru

© Thomas Brill

Nositeľ ceny GRAMMY dirigent **Cristian Măcelaru** je šéfdirigentom Symfonického orchestra Cincinnati, šéfdirigentom Národného orchestra Francúzska, umeleckým riaditeľom Medzinárodného festivalu a súťaže Georgea Enescu, umeleckým riaditeľom a hlavným dirigentom Svetového mládežníckeho symfonického orchestra Interlochen Center for the Arts, hudobným riaditeľom a dirigentom Festivalu súčasnej hudby Cabrillo a vychýreným hosťujúcim umelcom na Shepherd School of Music na Rice University v Houstone. Pôsobí aj ako umelecký partner Symfonického orchestra WDR v Kolíne, kde bol šéfdirigentom od sezóny 2019/2020 do 2024/2025.

V súčasnosti sa Măcelaru pripravuje na inauguračnú sezónu 2025/2026 ako hudobný riaditeľ Symfonického orchestra Cincinnati, kde jeho dramaturgia odráža jeho širokú umeleckú víziu a oddanosť tak tradícii, ako aj inovácii. Măcelaru otvorí sezónu s programom uvádzajúcim majstrovské diela klasikov aj súčasných skladby. V marci sa Măcelaru a orchester Interlochen Center for the Arts vydajú na turné pripomínajúce nadchádzajúcu storočnicu tejto organizácie, ako aj 250. výročie americkej nezávislosti s koncertmi, ktoré sa začínajú v domovských

priestoroch Interlochen Center for the Arts v Michigane a pokračujú v Detroite, Philadelphii a Bostone.

Măcelaru zabezpečuje štvortýždňový koncertný program na Medzinárodnom festivale Georgea Enescu, kde sa prezentujú svetové orchestre uvádzajúc svetové premiéry a široký repertoár klasickej hudby. Măcelaru dirigoval na festivale Národný orchester Francúzska, s ktorým z Rumunska pokračuje na aktuálny koncert do Bratislavy, Prahy a do Rakúska. V novembri sa Národný orchester Francúzska vyberie na koncertné turné do Spojených štátov amerických, kde bude sprevádzať klaviristu Daniila Trifonova, turné vyvrcholí v Carnegie Hall. Krátko predtým Cristian Măcelaru dirigoval Symfonický orchester WDR, s ktorým koncertne uviedol Straussovú *Salome*. S orchestrom chystá koncerty aj počas sezóny v Kolíne nad Rýnom a v ďalších nemeckých mestách. Hostujúce angažmány v sezóne 2025/2026 zahŕňajú aj debuty s Mníchovskými filharmonikmi a Orchestra dell'Accademia Nazionale di Santa Cecilia, ako aj opätovné vystúpenia s Tonhalle-Orchester Zürich, Českou filharmóniou, Gewandhaus Orchestrom v Lipsku, Philharmonia Orchestra a San Francisco Symphony.

V uplynulých sezónach Cristian Măcelaru dirigoval London Philharmonic Orchestra, NDR Elbphilharmonie Orchester Hamburg, Concertgebouworkest, Symfonický orchester Bavorského rozhlasu, Budapešťiansky festivalový orchester a Viedenských symfonikov. V Severnej Amerike viedol New York Philharmonic, Philadelphia Orchestra, Los Angeles Philharmonic, Chicago Symphony Orchestra, Boston Symphony Orchestra a The Cleveland Orchestra. Rovnako sa cíti doma aj na opernom pódii, dirigoval produkcie *Dona Giovanniho* v Grand Opera Houston a *Madama Butterfly* v Národnej opere v Bukurešti.

Roku 2020 získal Cristian Măcelaru GRAMMY za dirigovanie nahrávky Husľového koncertu Wyntona Marsalisa s Nicolou Benedetti a Philadelphia Orchestra, ktorá vyšla na značke Decca Classics. Jeho dlho očakávaná nahrávka súborného symfonického diela Georgea Enescu s Národným orchestrom Francúzska vyšla v apríli 2024 v Deutsche Grammophon. Na september 2025 spoločnosť Naïve naplánovala vydanie albumu Ravel Paris 2025,

kde Mäcelaru diriguje Národný orchester Francúzska a uvádza symfonické diela Mauricea Ravela pri príležitosti 150. výročia narodenia skladateľa.

Rudolf Buchbinder

© Marco Borggreve

Rudolf Buchbinder patrí k legendám medzi interpretmi súčasnosti. Kariéra tohto odborníka sa tiahne vyše 65 rokov a je jedinečným dôsledkom kombinácie dôvtipu a spontánnosti jeho klavírnej hry. Tradícia a inovácia, vernosť predlohe i sloboda, autenticita a otvorenosť splyvajú v jeho interpretácii veľkých diel klavírnej literatúry.

Najmä jeho stvárnenie skladieb Ludwiga van Beethovena sa pokladá za vzorové a nastoľujúce štandardy interpretácie. Všetkých 32 klavírných sonát predstavil v koncertných cykloch na celom svete dodnes viac ako šesťdesiatkrát – naposledy v Národnom centre interpretačných umení v Pekingu ako prvý klavirista v dejinách týchto ikonických priestorov, v Umeleckom centre v Soule pred vypredanou sálou a v Tokiu v rámci slávneho Tokijského jarného festivalu. Po celé desaťročia tak pokračoval v rozvíjaní dejín interpretácie týchto kompozícií.

Značka Deutsche Grammophon svojou špeciálnou edíciou *Buchbinder: Beethoven* predstavila kompletnú nahrávku 32 klavírných sonát a piatich klavírných koncertov a postavila tak znejúci pomník dvom výnimočným cyklom, ktoré spája klavirista Buchbinder a skladateľ Beethoven. Rudolf Buchbinder bol prvým klaviristom, ktorý zahral všetky Beethovenove klavírne sonáty v priebehu jedného leta v roku 2014 na Salzburskom festivale. Tento salzburský cyklus sa nahrával live na DVD (Unitel) a je v súčasnosti k dispozícii aj na deviatich CD.

Fantastický cyklus piatich klavírných koncertov Ludwiga van Beethovena bol uvedený počas koncertnej sezóny 2019/2020 v Musikvereine vo Viedni. Na oslavu 150. výročia svojho založenia viedenský Musikverein po prvýkrát vo svojej histórii poctil jediného klaviristu, Rudolfa Buchbindera, možnosťou zahrať si všetkých päť klavírných koncertov Ludwiga van Beethovena v špeciálne zorganizovanom cykle. Buchbinderovými partnermi v tejto nevídanej zostave boli lipský Gewandhausorchester pod vedením svojho šéfdirigenta Andrisa Nelsonsa, Viedenský filharmonici pod taktovkou Riccarda Mutiho, Bavorský rozhlasový symfonický orchester s Marissom Jansonsom, Mnichovskí filharmonici s Valerijom Gergievom a Sächsische Staatskapelle Dresden s Christianom Thielemannom. Všetky koncerty sa nahrávali live. Cyklus Musikverein, ktorý vyšiel v septembri 2021 na troch CD značky Deutsche Grammophon, je historickým dokumentom týchto umeleckých vrcholov a poctou Buchbinderovi ako jednému z najdômyselnejších beethovenovských interpretov našich čias.

V sezóne 2024/2025 Rudolf Buchbinder a viedenský Musikverein zaostrili svoju pozornosť na Schuberta. Buchbinder s Jonasom Kaufmannom, Renaudom a Gautierom Capuçonovcami, ako aj s členmi Viedenských filharmonikov pripravili prehľad Schubertovej komornej tvorby a posledný zo štyroch koncertov so sólovým recitálom venovali Schubertovým neskorým *Impromptus* a poslednej klavírnej sonáte.

Na svojom najnovšom albume *Soirée de Vienne*, ktorý vyšiel v Deutsche Grammophon v novembri 2022, Rudolf Buchbinder oživuje viedenské večerné posedenia a prináša tvorbu skladateľov, ktorí sú, podobne ako on sám, intímne spojení s Viedňou. „*Sloboda užívať si chvíľu, prepych inteligentnej naivnosti a zvedavosti – z tohto všetkého sa rodí živá hudba,*“ vraví Rudolf Buchbinder. Album je predstavou života ponoreného do zvuku.

Ako príspevok k oslavám 250. výročia narodenia Ludwiga van Beethovena Rudolf Buchbinder inicioval cyklus nových variácií na Diabelliho tému. Napodobňujúc zrod Beethovenových epochálnych *Diabelliho variácií, op. 120*,

Buchbinder oslovil jedenásť popredných súčasných skladateľov z rozmanitých generácií a rozličného pôvodu, aby napísali svoje vlastné variácie na tú istú valčíkovú tému, ako kedysi napísal Beethoven. Patrí k nim Lera Auerbach, Brett Dean, Toshio Hosokawa, Christian Jost, Brad Lubman, Philippe Manoury, Max Richter, Rodion Ščedrin, Johannes Maria Staud, Tan Dun a Jörg Widman. Tieto *Nové Diabelliho variácie* si objednali už jedenásti koncertní organizátori z celého sveta s podporou Hudobnej nadácie Ernsta von Siemensu a uskutočnili ich svetovú premiéru v interpretácii Rudolfa Buchbindera vo viedenskom Musikvereine. Následne sa stali súčasťou programu jeho turné po Európe, Ázii a Spojených štátoch amerických. Tento projekt je reflexiou Beethovenovho diela v 21. storočí a pôsobivo podčiarkuje univerzálnosť jeho jazyka, ktorý nepozná hraníc.

Pod názvom *The Diabelli Project* vydal Deutsche Grammophon túto premiérovú svetovú nahrávku v marci 2020 spoločne s novým vydaním Beethovenových *Diabelliho variácií*, ktoré Buchbinder predtým naposledy nahral v roku 1976. Dvojalbum označuje začiatok jeho exkluzívneho partnerstva s Deutsche Grammophon. V roku 2020 nasledovala aj živá nahrávka Beethovenovho *Klavírneho koncertu č. 1* s Christianom Thielemannom a Berlínskymi filharmonikmi.

Rudolf Buchbinder je čestným členom orchestra Viedenských filharmonikov, Spoločnosti priateľov hudby vo Viedni, Wiener Konzerthausgesellschaft, Viedenského symfonického orchestra a Izraelskej filharmónie. Je tiež prvým sólistom, ktorý získal Zlatú čestnú medailu orchestra Staatskapelle Dresden.

Buchbinder prisudzuje veľkú dôležitosť pramennému výskumu. Jeho súkromná zbierka hudobnej literatúry obsahuje 39 rozličných edícií kompletu Beethovenových klavírných sonát, ako aj rozsiahly archív prvých výtlačkov, pôvodných vydaní a kópií autografných klavírných partov oboch klavírných koncertov Johannesa Brahmsa.

Ako umelecký riaditeľ je zodpovedný za Festival v Grafenegg, ktorý sa od svojho založenia v roku 2007 stal jedným z najvplyvnejších orchestrálnych festivalov v Európe.

Rudolf Buchbinder vydal svoju autobiografiu pod názvom *Da Capo*, ako aj publikáciu *My Beethoven – Life with the Master*. Jeho ostatná kniha *The Last Waltz* vyšla pri príležitosti premiéry *Nových Diabelliho variácií* v marci 2020 a ponúka 33 príbehov o Beethovenovi, Diabellim a klavírnej hre.

Rudolf Buchbinder sa v Bratislave predstavil opakovane na festivale Bratislavské hudobné slávnosti i v koncertných sezónach Slovenskej filharmónie. Naposledy ho Slovenská filharmónia sprevádzala v roku 2021 na InClassica International Music Festival v Dubaji, kde pod taktovkou Daniela Raiskina uviedli Brahmsov *1. klavírny koncert d mol.*

Nasledujúci program

PONDELOK 22. 9.

19.30 Koncertná sieň SF Mládežnícky symfonický orchester Ukrajiny

Oksana Lyniv, dirigentka
Dmytro Udovychenko, husle
Aleksy Shadrin, violončelo

Mariia Khodakivska

Ročné obdobie

Johannes Brahms

Dvojkoncert pre husle, violončelo a orchester a mol,
op. 102
Symfónia č. 4 e mol, op. 98

Ja čítam

• Hudobný • život

- jediný slovenský odborný časopis o klasickej hudbe a jaze
- vyše 50 rokov pravidelne informuje o hudobnom dianí na Slovensku i v zahraničí

www.hudobnyzivot.sk

- online verzia
- tlačaná verzia
- elektronická verzia
- predplatné

Ars musica

KAŽDÝ
PRACOVNÝ DEŇ
10.00

Exkluzívne koncerty zo sveta

PONDELOK
19.00

Veľké hudobné diela

ŠTVRTOK
20.30

Koncertné Rádio Devín

PIATOK
19.00

Operné Rádio Devín

SOBOTA
19.00

: RÁDIO DEVÍN

Hrdý partner Slovenskej filharmónie

Partneri a mediálni partneri

: RÁDIO DEVÍN

PREDAJ VSTUPENIEK

v pokladnici Slovenskej filharmónie/budova Reduty

pondelok – piatok 12.00 – 18.00

a hodinu pred každým koncertom

telefón: +421 2 20 475 293 | **e-mail:** vstupenky.bhs@filharmonia.sk

predaj vstupeniek on-line: www.filharmonia.sk

Zmena programu a účinkujúcich vyhradená

Autorka výtvarného diela na obálke: akad. maliarka Ivica Krošlákova

Vydala: Slovenská filharmónia

Zostavil: Kristína Gotthardtová, Juraj Bubnáš a Manažment BHS
Slovenská filharmónia je štátna príspevková organizácia MK SR.

